

Reshetova I.A.

FUNCTIONS OF SCIENTIFIC BOARDS IN THE EDUCATIONAL AREA OF NATIVE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS (1958-1990 YEARS)

The author has proved that academic councils as a collegial controlling body in the system of administration of higher educational institutions has been a center of inner coordination and it has provided the effective interaction of all structural departments. Functions of academic councils of native higher educational institutions of 1958-1990 years have been characterized in the article. The researcher has singled out such functions like informative, coordinative, regulative and controlling ones and a conclusion has been made that functions of scientific boards have had a constant structure during the researched period and at the same time the content component of realization of functions has had certain peculiarities because it has been firstly determined by the changes in legislative basis of the state which denote to the branch of higher education, secondly by changes of the priorities in development of educational policy, by the approval of new social and moral values. The peculiarities of realizing functions of native higher educational institutions during different periods of development of the educational area have been determined during scientific research. The author has explained that during the researched period of development of scientific area of native higher educational institutions the process of realizing functions of academic councils has had such peculiarities like the enclosing of mechanisms of inner coordination of the activity of higher educational institutions by collegial bodies, the dependence of the content of the educational process and research work of native higher pedagogical educational institutions on the ideological party directives.

Key words: scientific board, functions of scientific boards, native higher pedagogical educational establishments, 1958-1990 years.

УДК 373.033 (4-01)П пол.20

Славська Я.А.*

ЕКОЛОГО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

У статті проаналізовано досвід еколого-естетичного виховання молоді України в другій половині ХХ – на початку ХХІ століть. Здійснено педагогічний аналіз тенденцій шкільної екологічної освіти, визначено основні етапи її розвитку; здійснено науково-теоретичне обґрунтування сучасної парадигми еколого-естетичного виховання молоді. На основі системного аналізу виявлено загальні тенденції у визначенні теоретико-методологічних засад еколого-естетичного виховання молоді; визначено основні підходи до диференціації еколого-естетичного виховання за функціональними ознаками відповідно до періодизації природоохоронного руху. Висвітлено педагогічні умови, форми і методи еколого-естетичного виховання учнівської молоді.

Ключові слова: еколого-естетичне виховання, екологічна освіта, учнівська молодь, педагогічні умови, педагогічні методи, Україна.

Провідна думка вчених акцентується на тому, що вирішення екологічних проблем має підтвердити інтелектуальну зрілість людини, її готовність до високого рівня самовиявлення для збереження життя і задоволення культурно-естетичних потреб. Формування екологічної культури в широких верств населення є загальновизнаною домінантою в сучасному екологічному русі різних країн, зокрема України. У зв'язку з цим особливого значення набувають духовно-моральні імперативи, покликані здійснювати облагороджуючий вплив на людину, виховувати її в дусі гуманістичних ідеалів і цінностей, прищеплювати почуття відповідальності за прийняті рішення щодо довкілля. Центральне місце при цьому відводиться школі як загальноосвітньому закладу, в якому отримує підготовку до життя переважна більшість молоді шкільного

* © Славська Я.А.*

віку. Саме тут створено більш сприятливі умови для здійснення тривалого педагогічного впливу на молоде покоління в душі сучасної еколого-естетичної парадигми.

В обраному для дослідження геостратегічному просторі Україна має значний досвід і усталені традиції вирішення педагогічних проблем довкілля, продуктивного взаємообміну думками, ідеями, науковими і практичними результатами. Певні досягнення з тієї чи іншої еколого-педагогічної проблематики окремо взятої країни, якщо вони отримують визнання у фахівців, набувають поширення, перетворюючись на тенденцію.

Ідентичність екологічних проблем і підходів до їх розв'язання, реальні заходи зі створення єдиного освітнього простору, в якому екологічна освіта посідає чільне місце, створюють сприятливі умови для інтеграційних процесів у цій галузі педагогічної теорії і практики, ініціює появу загальних тенденцій її розвитку. Оскільки Україна обрала шлях до входження в європейський і світовий економічний і культурний простір, в якому освіта набуває все більшого значення, то узагальнення досвіду з еколого-естетичного виховання стає доцільним.

Історіографія наукових досліджень свідчить, що питання використання еколого-естетичного виховання у формуванні в молодого покоління гуманістичних ідеалів і цінностей має давню традицію і знаходило відображення у філософських та педагогічних концепціях багатьох мислителів різних історичних епох і народів, зокрема харківської психологічної школи (Л. Виготський).

Погляди українських науковців мали значний вплив на формування еколого-естетичного виховання як нового напрямку педагогічної теорії та практики. Досліджено зокрема формування естетичних почуттів та екологічної культури у школярів засобами мистецтва [1; 3], естетичного ставлення до природи [11], розвиток геоекологічної освіти [4], екологічне та естетичне виховання у вищих навчальних закладах [13; 14], формування естетико-екологічної культури майбутнього вчителя [2]. Нами досліджується досвід еколого-естетичного виховання молоді в різних країнах [5-10].

Незважаючи на вже виконані дослідження з проблем шкільної екологічної освіти в Україні, всі вони зосереджені переважно на вивченні та аналізі досвіду, що не виходив за межі педагогічного країнознавства. Виключення становить дослідження В. Червонецького [12], в якому розглядаються тенденції розвитку екологічної освіти в школах провідних країн Європи. Разом із тим виконане дослідження присвячене лише загальним тенденціям розвитку шкільної екологічної освіти, виховання молоді. У ньому здебільшого проведено узагальнення педагогічного досвіду й виявлення загальних еволюційних процесів, що відбуваються в екологічній освіті молодого покоління у школах країн євроатлантичного регіону, якому Україна відводить пріоритетну роль у міжнародному співробітництві. Автор зазначає, що виникла суперечність між потребою у наявності наукововиважених даних щодо інтеграційних процесів, які відбуваються в шкільній екологічній освіті, та їх відображенням у вітчизняній педагогічній науці й практиці з проблем сучасної екології та естетики.

Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати стан і визначити загальні тенденції розвитку еколого-естетичного виховання молоді України та узагальнити практичний досвід підготовки молодого покоління до розв'язання екологічних проблем, який слугуватиме вдосконаленню цієї галузі педагогічної теорії та практики.

Провідною концептуальною ідеєю дослідження є положення про те, що еколого-естетичне виховання молоді України, починаючи з 70-х років ХХ століття й до сьогодні, становить одну з найбільш пріоритетних гуманітарних галузей як на глобальному, так і на макрорегіональному рівнях, оскільки з ним пов'язується докорінна переорієнтація свідомості людини щодо взаємовідносин із природою (з егоцентристських на природоцентристські), формування еколого-естетичної культури. Особлива увага приділяється ґрунтовному еколого-естетичному вихованню молодого покоління

як майбутнього людства, здатного гармонізувати взаємостосунки з навколишнім середовищем. У зв'язку з цим посилюється роль школи і позашкільних закладів освіти в еколого-естетичному вихованні молоді. Це в свою чергу ініціює створення системи еколого-естетичного виховання, яка б забезпечувала його повномірне здійснення. Зважаючи на той факт, що саме на терені України відбуваються масштабні інтеграційні процеси, зокрема й на освітянській ниві, в яких важливу конгрегаційну роль відіграє еколого-естетичне виховання, ми зосередили увагу на вивченні стану та визначенні загальних тенденцій, що мають місце в теорії та практиці цього напрямку шкільного виховання.

На підставі аналізу міжнародних і національних документів і матеріалів, монографічних видань і публікацій вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячених проблемам шкільного еколого-естетичного виховання; творчого спілкування з науковцями й освітянами, було розроблено концепцію нашого дослідження. Її положення ґрунтуються на висновках і рекомендаціях міжнародних конгресів і форумів, регіональних і національних конференцій з екологічної освіти, провідних ідей і концептах соціальної та педагогічної екології, філософії освіти, філософії виховання, порівняльної педагогіки, загальної теорії педагогіки, історії педагогіки, соціальної педагогіки, вікової та педагогічної психології, загальної психології, сучасних національних систем загальної та екологічної освіти, вчення про біосферу і ноосферу, новітніх досліджень у галузі інвайроменталістики, комплексної екології, природознавства, філософії життя, філософії існування, філософії цілісності.

Комплексний, багатофункціональний характер досліджуваної проблеми дозволяє реалізувати провідну ідею за умови системного підходу до визначеної концепції дослідження.

Концепція дослідження включає такі поняття, які сприяють реалізації провідної ідеї:

1. Методологічні обґрунтування шкільного еколого-естетичного виховання молоді України базуються на ідеях комплексної екології та вчення про біосферу і ноосферу, які за визначенням фахівців (вітчизняних і зарубіжних) найбільше відповідають сучасним уявленням про природу і людину, їх взаємовідносини, причини виникнення екологічної кризи, умови і засоби її подолання, перспективи людства на осяжане і віддалене майбутнє. Ідентичність методів наукового пізнання й осмислення актуальних проблем докільця забезпечує тотожність їх відображення в теорії і практиці еколого-естетичного виховання.

2. У визначенні теоретичних основ еколого-естетичного виховання важливу роль відіграють рішення й рекомендації міжнародних форумів, конгресів і семінарів, що проходять під егідою ЮНЕСКО та інших спеціалізованих структур ООН, а також прийняті на них стратегії та плани розвитку цієї галузі педагогічної науки і шкільної практики. Урахування напрацьованого спільними зусиллями понятійного апарату, визначення мети, керівних ідей і положень, підходів до організації та відображення змісту еколого-естетичного виховання молоді України в навчальному процесі школи сприяє узгодженості позицій щодо напрямків розвитку цієї галузі педагогічної теорії та шкільної практики, ініціюють появу загальних тенденцій в ній.

3. Виділення цих тенденцій надає можливість зосередити увагу на певному відтинку історичного часу розвитку шкільного еколого-естетичного виховання молоді України (друга половина ХХ століття), а також розглянути і проаналізувати його з погляду усталеності та продукування нових ідей (початок ХХІ століття).

4. Узагальнення досвіду еколого-естетичного виховання молоді України та врахування виявлених загальних тенденцій має сприяти подальшому розвитку і вдосконаленню цього напрямку освітньої діяльності.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють переважно другу половину ХХ століття – період активного зростання педагогічного руху на захист природного довкілля, спрямованого на гармонізацію та естетизацію взаємин між людиною і природою. Сьогодні завдяки зусиллям педагогічної громадськості багатьох країн рух оформився в нову галузь педагогічної теорії і практики – еколого-естетичне виховання, яке здійснює значний вплив на формування свідомості та культури молоді. При цьому особлива увага звертається на підростаюче покоління, яке має бути підготовлене до розв'язання екологічних проблем, створення екологічно безпечних умов життя. Шкільні заклади освіти визнаються за основні центри масової еколого-естетичної підготовки молоді. Це засвідчують міжнародні конференції з екологічної освіти, що періодично проводяться, починаючи з 70-х рр. ХХ століття до сьогодні.

Загальна методологія дослідження базується на провідних принципах діалектики та детермінізму (перший відображає взаємозумовлений і суперечливий розвиток взаємостосунків людини з природою, пошук шляхів до гармонізації цих стосунків, другий розкриває об'єктивну причинну зумовленість виникнення глобальної екологічної кризи та запровадження ефективних засобів її подолання, до яких відноситься еколого-естетичне виховання); теорії наукового пізнання, філософських положеннях про взаємозв'язок між процесами навчання та виховання, системному підході до цілісних педагогічних процесів і явищ, аксіологічних положеннях про універсальну цінність природи та її вплив на розвиток емоційно-почуттєвої й інтелектуальної сфер психіки особистості, формування еколого-естетичної культури, конкретно-науковому принципі історизму, що дає змогу дослідити становлення і розвиток еколого-естетичної освіти.

Методологічне значення мають принципи і методи системного підходу до пізнання, які передбачають взаємопов'язаність, взаємозумовленість, цілісність явищ об'єктивної дійсності в комплексі соціальних систем (економіки, політики, культури, цивілізації тощо); концепціях гуманізації взаємовідносин у системі «людина-суспільство-природа», серед яких вчення про біосферу і ноосферу посідає центральне місце. У ньому переконливо обґрунтовується природна закономірність переходу біофізичного середовища в ноосферний стан – царину розумної організації взаємин людини з природою, де інтелектуальна й практична діяльність людини визначається духовно-моральними імперативами, що забезпечує їх гармонійну єдність, сприяє розвитку високих гуманістичних якостей, почуття стурбованості й відповідальності за наслідки природокористування.

Отже, теоретичне значення обраної теми дослідження полягає в тому, що вперше виявлено умови, які ініціювали появу і розвиток еколого-естетичного виховання на терені України в другій половині ХХ – на початку ХХІ століть; здійснено історико-педагогічний аналіз тенденцій шкільного еколого-естетичного виховання, визначено основні етапи його розвитку; здійснено науково-теоретичне обґрунтування сучасної парадигми еколого-естетичного виховання; виявлено загальні тенденції у визначенні теоретико-методологічних засад еколого-естетичного виховання молоді України; визначено основні підходи до диференціації еколого-естетичного виховання за функціональними ознаками відповідно до періодизації природо-захисного руху; узагальнено досвід відображення еколого-естетичного компоненту в змісті виховної роботи школи; показано шляхи удосконалення та підвищення якості еколого-естетичної підготовки учнівської молоді.

Перспективи подальших розвідок полягають у визначенні й аналізі філософських і методологічних засад еколого-естетичного виховання; ролі України в активізації міжнародного співробітництва та розвитку еколого-естетичних ідей і поглядів у самостійну галузь педагогічної науки і практики, у ґрунтовному висвітленні системи еколого-естетичного виховання молодого покоління, характеристикі її понятійного

апарату, підходів до цілепокладання та конструювання змісту шкільного еколого-естетичного виховання, у виявленні ефективних способів формування еколого-естетичної свідомості та виховання еколого-естетичної культури у школярів, прищеплення їм потреби самовдосконалення особистісних якостей щодо стосунків з природою.

Література:

1. Горобець Н. Формування естетичних почуттів у молодших школярів засобами мистецтва / Н. Горобець // Рідна школа. – 1999. – № 11. – С. 46-49.
2. Котенева И. С. Формирование эстетико-экологической культуры будущего учителя средствами искусства : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Котенева Ирина Сергеевна. – Луганськ: СЛУ, 1996. – 260 с.
3. Павленко І. Г. Формування екологічної культури молодших школярів засобами мистецтва : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Павленко Ірина Григорівна. – Луганськ: СЛУ, 2002. – 280 с.
4. Плахотник О. В. Розвиток геоекологічної освіти в Україні : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Плахотник О. В. – К. : КНУ, 2008. – 460 с.
5. Славська Я. А. Еколого-естетичне виховання учнів у школах Великої Британії / Я. А. Славська // Наука і освіта. – № 1-2/СХІІ. – Одеса : ОНУ, 2013. – С. 213-216.
6. Славська Я. А. Еколого-естетичне виховання молоді Великої Британії / Я. А. Славська // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія педагогіка і психологія. – Вип. 40. – Ч. 2. – Ялта : КГУ, 2013. – С. 209-215.
7. Славська Я. А. Еколого-естетичне виховання учнів у школах Великої Британії / Я. А. Славська // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць СЛУ ім. В. Даля. Вип. 2 (55) – Луганськ, 2013. – С. 169-178.
8. Славська Я. А. Еколого-естетичне виховання молоді в контексті ідей сталого розвитку / Я. А. Славська // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія педагогіка і психологія. – Вип. 41. – Ч. 1. – Ялта : КГУ, 2013. – С. 27-33.
9. Славська Я. А. Теоретико-методологічні засади еколого-естетичного виховання учнів у школах Великої Британії / Я. А. Славська // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. праць Київського національного лінгвістичного університету. – Вип. 47 – К., 2013. – С. 77-81.
10. Славська Я. А. Еколого-естетичне виховання в загальноосвітніх школах України в кінці ХХ – на початку ХХІ століть / Я. А. Славська // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. праць СЛУ ім. В. Даля Вип. 4 (57) – Луганськ, 2013. – С. 167-176.
11. Тарасенко Г. С. Формирование у младших школьников эстетического отношения к природе: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Тарасенко Галина Сергеевна. – Вінниця : ВНУ, 2003. – 250 с.
12. Червонецкий В. В. Загальні тенденції розвитку шкільної екологічної освіти в країнах євроатлантичного регіону у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Червонецкий Володимир В'ячеславович. – Луганськ: ЛНУ, 2007. – 489 с.
13. Шевяков О. В. Основи екологічної психології / Шевяков О. В. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2002. – 52 с.
14. Шевченко Г. П. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України в сучасний період / Г. П. Шевченко, Х. М. Джабер. – Луганськ : Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2004. – 208 с.

Славская Я.А.

**ЭКОЛОГО-ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ
ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ ХХ – В НАЧАЛЕ ХХІ ВЕКОВ**

В статті проаналізовано досвід еколого-естетичного виховання молоді України во второй половине ХХ – в начале ХХІ веков. Осуществлен педагогический анализ тенденций школьного экологического образования, определены основные этапы его развития; осуществлено научно-теоретическое обоснование современной парадигмы эколого-эстетического воспитания

молодежі. На основі системного аналізу виявлені общі тенденції в определении теоретико-методологічних основ еколого-естетического виховання молоді; определены основні підходи к диференціації еколого-естетического виховання по функціональним ознакам відповідно періодизації природоохоронного руху.

Ключові слова: еколого-естетическе виховання, екологічне освітання, навчаюча молоді, педагогічні умови, педагогічні методи, Україна.

Slavskaya Y.A.

ECOLOGICAL AND AESTHETIC EDUCATION OF SCHOOL YOUTH
IN THE SECOND HALF OF THE XX - BEGINNING OF THE XXI CENTURY

In the article conditions that initiated occurrence and development of ecological-aesthetic education of youth in Ukraine in the second half of XX – beginning of XXI century were determined. There was made a historical-educational analysis of tendencies in school ecological-aesthetic education, major stages of its development. There was made scientific-theoretical argumentation of modern paradigm of ecological-aesthetic education of youth in Ukraine. On the basis of systematic analysis, common tendencies in determining the theoretical-methodological bases of ecological-aesthetic education of youth in Ukraine were revealed. There were determined major approaches towards differentiation of ecological-aesthetic education by functional characteristics in accordance with periods of nature defensive movement in Ukraine. In the article experience of ecological-aesthetic component reflection within the school educational work was summarized; ways of improving and increasing the quality of ecological-aesthetic training of students in Ukraine were demonstrated. Theoretical significance of obtained outcomes is in determination and analysis of philosophic and methodological bases of ecological-aesthetic education of youth in Ukraine: the role of this country in activation of international cooperation and development of ecological-aesthetic views into independent field of educational science.

In further researches development of questions concerning providing the continuity of ecological-aesthetic education is possible during the whole period of studies at school.

Key words: ecological-aesthetic upbringing, ecological education, students, pedagogical conditions, pedagogical methods, Ukraine.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.

УДК [334.732 : 657.6] (477) «19»

Шайнер Г.І., Матюшко Л.І.*

ГОЛОВНІ НАПРЯМКИ КООПЕРАТИВНО-ПРОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РСУК У
МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті розглянуто ідеологічні засади та основні напрямки кооперативно-просвітньої діяльності РСУК як центральної інституції української міжвоєнної кооперації. Проведено історико-педагогічний та науково-критичний аналіз роботи фахових курсів, змісту науково-методичних і навчальних посібників, а також періодичних видань, висвітлено головні пропагандистські методи діяльності товариства для забезпечення підготовки висококваліфікованих та патріотично налаштованих фахівців. Доведено, що цілеспрямована кооперативно-просвітня діяльність РСУК стала передумовою підвищення господарської культури та соціально-економічного рівня життя українського народу.

Ключові слова: кооперація, фахові курси, видавнича справа, періодичне видання, кооперативне шкільництво.

З переходом України до ринкової економіки гостро постало питання формування сучасної економічної культури майбутніх фахівців, переорієнтації й поглиблення економічної освіти. Її метою, згідно з «Концепцією неперервної освіти з економіки»,

* © Шайнер Г.І., Матюшко Л.І.*